

«Satira duai era provocar»

«Palaver for ever» sa numna in nov cudesch cun satira rumantscha da Roman Caviezel. Avant la vernissascha dal cudesch quest venderdi a Cuira, ha l'autur dà invista a la FMR en ses mund satiric e litterar.

ANNETTA JANKA-ZINI/FMR

«Roman Caviezel preschenta sia satira rumantscha» – scriva la Chasa Editura Rumantscha (CER) en l'invitaziun a la preschentaiziun dal nov cudesch «Palaver for ever» da proxim venderdi. En ses texts murdents vegnia «tut la garnitura» tratga tras il tscharesch; represchentantas e represchentants da politica, cultura ed economia. L'emprima part dal cudesch cuntogna columnas da l'autur gia publicadas en La Quotidiana. La segunda part dal cudesch dat plazza a cabarets e divers texts preschentads sin tribuna u sin RTR. Illustraziuns da la caricaturista Marina Lutz accompognan ils texts curts. I sa tracta dal dieschavel tom da la collecziun «Ord chadaina».

Cun sia color oranscha dat il cudesch immediatamain en egl e ses titel en duas linguas provochescha. Sco che Roman Caviezel ha tradì, veglia el era provocar in pau. Cun la FMR ha el discurni davart ses emprim cudesch, ed en pli era davart satira rumantscha e litteratura en general.

FMR: Quest venderdi è la vernissascha da Voss nov cudesch. El cuntogna per part texts gia publicads. Pertge atgnamain in cudesch cun texts enconuschents?

Roman Caviezel: Circa la mesadad en columnas gia publicadas. Il rest betg. Forsa èsi interessant da vesair tut sco ina sort da spivel dals ultims 25 onns. D'ina vart in spivel da la societad e da l'istorgia cun eveniments liads vi dal temp. Da l'autra vart in spivel da mia moda e maniera da scriver.

Tgenins da Voss texts han chattà la via en il cudesch?

Anita Capaul da la CER ed jau avain tscherni ensemen 25 columnas ed insaquant auters texts satirics dals davos onns. En sasez n'hai jau betg scrit uschè bler. Nus avain laschè davent in pèr chaussas memia specificas u memia dattiers al preschent. Ed era tematicas liadas anc pli fitg vi dad in'actualitad particulara u che na gievan betg bain ensemen cun il rest.

Vossa davosa columna per La Quotidiana datescha dal favrer 2024. Vegni a dar vinvant columnas da Vossa plima?

Cun las columnas vi jau cuntinuar. Quai è per mai ina bella furma. Mias columnas en adina vegnidas acceptadas da la FMR, era las spinas che jau aveva lien. Quellas han adina pudì furar e nagin n'ha empruvà da las censurar (ri). Jau hai l'impressiun che jau haja in bun sensori tge ch'ins dastga anc scriver per ch'i na vegnia betg memia personal ed aggressiv.

Il cudesch cuntogna er illustraziuns. Deriva la tscherna da questas illustraziuns da Vos u da la caricaturista?

Las illustraziuns en in context fitg vast e na stattan betg en ina relaziun fixa cun ina da mias satiras. La caricaturista ha gù tut sia libertad. Ella enconuscheva mes texts, ha tscherni sezza ils temas ed ha fatg ils cartoons per l'emprima part dal cudesch e las vignettas per la segunda part.

Pertge ha il cudesch il titel «Palaver for ever», in titel d'ina columna dal 2013?

En sasez betg per metter en vista quella columna, ma quai era a l'entschatta il titel da lavur. Suentar hai jau fatg autras propostas per il titel dal cudesch, ma nagut na gieva a prà uschè bain. En in tschert senn pudess il pled «palaver» valair era per mes agens texts. E cun l'englais «for ever» vi jau era provocar in pau. Satira duai era provocar.

Ils texts en Voss cudesch en en sursilvan ed en rumantsch grischun. Diversas giadas faschais Vos emprests dad autras linguas. Avais Vos ina lingua preferida?

Na, jau sun simplamain ina persuna da linguas. Da pitschen ensi viv jau cun differents linguatgs, en famiglia avevan nus gia adina in pau scrotas dad auters linguatgs. Quai è per mai tut natural da prender differents linguatgs.

Tranter auter vegn la tematica dal cartel d'impressaris da construcziun tematisada en in text e cun in'illustraziun da la caricaturista Marina Lutz.

ILLUSTRAZIUN MAD

Duvrass la Rumantschia a Voss avis dapli ovras criticas e satiricas?

Da principi fissi adina bun. Ma per mai fissi anc pli impurtant, ch'i dess giuvens che scrivesan era texts da quel tip. Forsa datti insacura la chaschun dad ir en scola cun mes cudesch e guardar, sche giuvens han era plaschair da quel tip da texts. La satira è relativamain pretensiusa, perquai ch'ella funcziuna adina sin plirs stgalims. Ed ins sto lavurar per chapir. Forsa ch'ìls giuvens n'èn betg pronts da far quai. U ch'els han simplamain in auter umor.

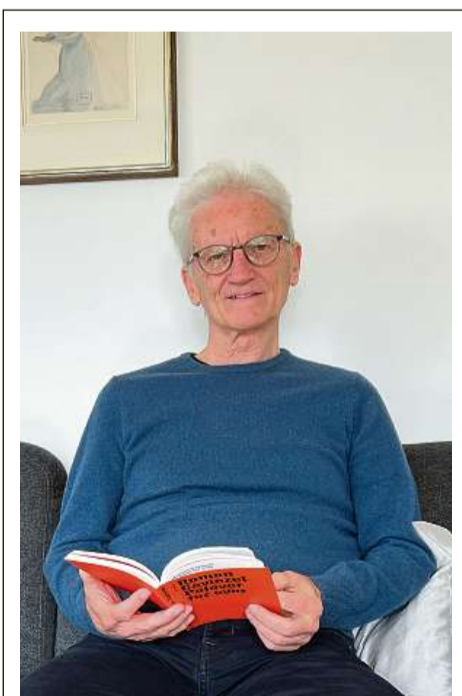
Tge è per Vos atgnamain buna litteratura?

Jau sun stà blers onns commember da giurias litteraras ed hai legi bleras differentas chaussas. Cun il temp hai dà in'idea concreta tge ch'è per mai personalmain buna litteratura. Quai ha adina da far cun il linguatg e cun il savair scriver. In bun cudesch ha per mai en pli adina da far cun problems «eterns» da l'umanitad, sco p. ex. la guerra u l'amur.

Tge cudesch sa chatta per il mument sin Vossa maisina da notg?

Mia maisina da notg na datti betg, ma mia sutga da lectura (ri). Ussa legel jau gist il cudesch «Abschied von den Boomern» da Heinz Bude. Jau na cumpr betg pli cudeschs mo per la curuna. La litteratura è per mai fitg impurtanta e legger en general è in mument per ma concentrar sin mai e sin la lectura e magari da far viadis en il chau. Jau legel en crusch ed en travers en differentas linguas.

La vernissascha dal cudesch «Palaver for ever» da Roman Caviezel è venderdi, ils 3 da matg 2024, a las 19.00 en Chasa Rumantscha, Via da la Plessur 47 a Cuira. Accompagnament musical da Curdin Janett e moderaziun dad Anita Capaul. Il cudesch custa 18 francs e po vegin retratg en las librerias u sin www.chasaeditura.ch.

In autur diligent

Roman Caviezel (74) è oriund da Glion e viva a Cuira. El ha studegià romanistica a Basilea, Paris e Firenze. Suentar è el stà magister gimnasial da franzos e talian a Basilea, Muttentz e plirs decennis a Cuira. El ha scrit differents texts cabarettistics per l'actura Justina Derungs ed il musicist Curdin Janett, en spezial per il cabaret rumantsch-tudestg Mens sana. En pli scriva el regularmain columnas per La Quotidiana e dapi intgins onns texts per l'emissiun Impuls da Radiotelevisiun Svizra Rumantscha. Il 2020 ha el gudagnà il premi dal public dal Premi Term Bel als Dis da litteratura a Domat. (cdm/fmr)

REGENZA

Dapli effizienz per ils servetschs da salvament dal Grischun.

FOTO MAD

Consultaziun fatgs da salvament

La regenza vul reglar da nov e cumplexiv ils fatgs da salvament en il chantun Grischun.

La regenza avra la consultaziun davart la Lescha davart l'organiziun dals fatgs da salvament: quai scriva ella en sia communi-caziun dals 1. da matg 2024. Enfin ils 31 da fanadur 2024 pon partidas politicas, vischnancas, regiuns da provediment ospitals, clinicas e tuttas autras organizaziuns ed instituziuns prender posiziun al sbob dal project. La glista da spediziun da la consultaziun includa en tut 31 adressatas ed adressats. La lescha vegn ad esser la basa per organisar da nov ils fatgs da salvament en il chantun Grischun.

Unir regulaziuns e garantir l'effizienz

Sco quai ch'ins po leger en l'introduziun dal rapport explicativ vul il project crear cundiziuns generalas optimalas che pussibileschan da gidar svelt ed optimalmain a mintga persuna ch'è en privel, ch'è malsana u che ha gù in accident. Ils ospitals publics han l'incumbensa da metter a disposiziun en lur regiun da sanadad in servetsch da salvament sin via effizienta. La nova lescha precisascha las incumbensas dals ospitals publics en quest regard. La regenza duai era pudair far als ospitals prescripziuns areguard l'organiziun dal servetsch da salvament, sche quai è necessari per pudair garantir l'effizienz. Da nov vegn er reglada l'integratiun en il servetsch d'urgenza da las medias e dals medis che pratitgeschan libramain. Oz èn las disposiziuns ch'èn decisivas per ils fatgs da salvament anc repartidas sin differentas regulaziuns. En l'avegnir vul il chantun reglar quest sectur a moda cumplexiva e cun in'atgna lescha. Ils documents da la consultaziun en disponibels sin la pagina d'internet dal chantun Grischun www.gr.ch. (cdm/fmr)

GRISCHUN

Sustegn chantunal per il project «Food-Save»

Il chantun Grischun sustegna in project da «Food-Save» da trais onns en il commerzi en detagl. L'idea è da dastgar vender products pli ditg.

Differentas butias duajan dastgar vender pli ditg lur products – era sche la data (da conservabladad) è gia scrudada. Quai è l'idea dal project «Food-Save» ch'il chantun Grischun ha decis da sustegnair per trais onns. El sa partitipeschia als custs per ils sets da start che custan 200 francs. Quai scriva l'Uffizi chantunal per natira ed ambient.

En tut la Svizra possian butias pitschnas e mez grondas uschia salvar 20 000 fin 30 000 tonnas nutriment ch'ellas stuessan uschiglio bittar davent. Manegiadas en butias sco mazlarias, chascharias, pasternarias, butias dal bain puril, kioscs u drogarias.

Las butias na pon grazia al project betg mo reducir il sfarlatim da vivondas, ch'ha effects donnegius sin l'ambient, ma er spargnar daners.

20% da foodwaste en chasas privatas

Blers products sajan anc buns e segirs per consumar in temp sur la data da scadenza – tar la farina per exempel fin 360 dis. Quai na sappian era persunas privatas savens betg: radund 20% dal foodwaste en chasas privatas vegn chaschunà perquai ch'ìls consuments e las consumentas interpreteschian fauss la data da scadenza. Pli impurtant che la data saja co la vivonda vesia or, tge odor ch'ella haja e co ch'ella gustia.

Ina gronda part dal sfarlatim da vivondas en Svizra – fin 60% en l'onn 2022 – vegn chaschunà dentant era da chasas privatas. Quai ha in studi davart foodwaste da l'USA mussà. (rtr/fmr)